

LUNDS
UNIVERSITET

Historiska institutionen

HIS A27, HISA35, ÄHID03 **Uppsatskurs (7,5 hp):**

Att skriva B-uppsats

En liten vägledning

Innehåll

Innehåll.....	2
B-uppsatsen: mål, krav, bedömning	3
Kursens mål	3
Krav på uppsatsen	3
Att arbeta med en b-uppsats	4
Problemställning	4
Forskningsläge	4
Källmaterial	4
Metod	5
Uppsatsens disposition	5
Den empiriska undersökningen	6
Resultat och slutsatser	6
Formalia och språk	6
Kriterier för betygssättning	7
Uppsattsseminariet	8
Supplement: <i>Om b-uppsatser</i> (formalia) 10 sidor.....	9

B-uppsatsen: mål, krav, bedömning

Kursens mål

Målet med uppsatskursen är att lära sig formulera historiska problem/frågeställningar och att avgränsa och bearbeta ett källmaterial som kan användas för att lösa/besvara dem. Eftersom all historisk kunskap tar sin utgångspunkt i de frågor som forskaren ställer, är det viktigt av central betydelse att lära sig ställa frågor till det historiska materialet. Kursen avser vidare förmedla kunskaper och insikter om hur historisk kunskap produceras och om förhållandet mellan källorna från det förflutna och framställningen av det förflutna.

Krav på uppsatsen

Det finns ett antal krav att uppfylla då man skriver uppsats. Författaren skall:

- identifiera ett undersökningsobjekt, formulera ett syfte och presentera en frågeställning (alltså ställa ett antal frågor)
- ta fram tidigare forskning på området och redogöra för den
- avgränsa och samla in ett adekvat material för att lösa uppgiften
- analysera och resonera kring källorna och besvara de ställda frågorna
- presentera de egna resultaten och relatera dem till tidigare forskning
- färdigställa en text som är klart disponerad och språkligt korrekt
- uppfylla de gällande kraven vad gäller formalia och akribi (belägg av påståenden och korrekta hänvisningar i fotnoterna)

Uppsatsen skall alltså bestå både av redovisning av tidigare forskning och av en analys byggd på primärt källmaterial samt av en resultatpresentation där de egna resultaten relateras till tidigare forskning.

Att arbeta med en b-uppsats

Problemställning

All historisk forskning börjar med en fråga. Sådana frågor kan vara av många olika slag. De kan gälla orsaker, funktioner, förändringsprocesser eller tillstånd och avse allt från betydelsen av en viss händelse eller fenomen till synen på brott och straff eller följderna av katastrofer av olika slag. **Frågorna utmynnar i en problemformulering eller frågeställning**, vilken ibland kan ta formen av en tes eller hypotes.

Historisk forskning syftar till att vinna ny kunskap om det förflutna. Men på en b-uppsats kan det givetvis inte ställas ett sådant krav. Det är därför fullt möjligt att gå igenom ett material som redan använts i forskningen och att presentera resultat som inte innebär något i sig nytt. Dessa resultat skall emellertid bygga på en självständig analys av det genomgångna källmaterialet. Man får alltså inte överta fakta direkt från litteraturen för att besvara sin frågeställning.

De frågor som ställs i uppsatsen måste gå att besvara utifrån det valda källmaterialet.

Många frågor är för komplexa och kräver en betydligt mer omfattande arbetsinsats än de fem veckor som står till buds för att skriva en b-uppsats. Så är till exempel frågan om orsakerna till franska revolutionen i sig intressant och relevant, men den kan inte besvaras inom ramen för en sådan begränsad undersökning annat än med hjälp av tidigare forskning. Därmed skulle uppsatsen inte uppfylla kursens mål att redovisa resultat på grundval av en självständig bearbetning av källmaterial.

Ett vanligt sätt att formulera en frågeställning är att anknyta till arbeten som tangerar det ämne man avser undersöka, alltså till tidigare forskning. Man kan exempelvis välja att undersöka ett problem som tagits upp i tidigare forskning men diskutera det utifrån ett nytt källmaterial. En annan metod är att ta sin utgångspunkt i en forskningsdiskussion där det finns motstridiga resultat och pröva dessa i den egna undersökningen. Man kan också formulera frågor utifrån generella uppfattningar om det förflutna eller utifrån olika teoretiska eller filosofiska perspektiv. Frågeställningen kan också tillspetsas till en tes/hypotes, som sedan drivs undersökningen igenom.

Forskningsläge

Uppsatsen skall innehålla en **kort redogörelse för tidigare forskning på området**.

Uppsatsförfattaren måste självt söka litteratur, vilket är en del av uppsatsarbetet; det är alltså inte handledaren som skall ansvara för litteratursökningen.

I en uppsats på denna nivå blir redovisningen av tidigare forskning av naturliga skäl ofullständig. Det räcker således att man tar upp några viktigare arbeten som behandlar den tematik man valt att undersöka. Ett tips är att börja med att låna ett nytt arbete på området för att sedan med hjälp av den litteraturförteckning detta innehåller söka sig till äldre verk. **I resultatredovisningen i slutet av uppsatsen skall man återknyta till forskningsläget, och ange på vilket sätt de egna resultaten förhåller sig till vad tidigare forskning kommit fram till.**

Källmaterial

En central uppgift i forskningsprocessen är att **avgränsa ett källmaterial med vars hjälp man kan besvara sin frågeställning**. Det är viktigt att man presenterar och källkritiskt värderar sitt källmaterial och relaterar det till problemformuleringen/frågeställningen.

Källmaterialet kan vara av många olika slag. Det kan handla om otryckta källor som förvaras på arkiv, men också om olika former av tryckt källmaterial. Så finns det en mängd dokumentpublikationer från både äldre och nyare tid som innehåller exempelvis diplomatarier, lagar, kungliga brev och kungörelser, domboksmaterial etc. Vidare finns det tryckta krönikor och helgonlegender, brevsamlingar och dagböcker. Man kan också använda sig av riksdagstryck och offentliga utredningar, vilka speglar de politiska beslutsprocesserna. Ett annat ofta använt källmaterial är tidningar, tidskrifter och läroböcker. Också bilder och film kan användas som källmaterial.

Vad som är en källa bestäms av frågeställningen. Också tidigare forskning kan användas som källor. En sådan undersökning kallas historiografisk och innebär att man studerar och analyserar hur man i tidigare forskning behandlat ett visst historiskt tema eller skeende som exempelvis häxprocesserna, arbetarrörelsen eller Tysklands enande.

Metod

Metod betyder tillvägagångssätt. Inom historievetenskapen används en rad olika metoder. Man skiljer mellan **kvalitativa** metoder, som avser analys och tolkning av texter och bilder, och **kvantitativa** metoder, som används då man bygger sin undersökning på siffermaterial av olika slag. Historiker använder sig främst av kvalitativa metoder. Exempel på denna typ av metod är den **hermeneutiska metoden**, som innebär textanalys som tar sikte på förståelse och inlevelse.

En annan metod är den **komparativa** som syftar till systematiska jämförelser mellan epoker och fenomen. Med dess hjälp kan man generalisera historiska företeelser och förklara förändringar över tid. Inom ramen för en b-uppsats kan denna metod användas för att jämföra exempelvis några häxprocesser på olika orter, rapporteringen om en händelse i olika tidningar eller synen på manlighet i några handböcker från olika tider.

Källkritiken är central i all historisk forskning. Med dess hjälp prövas och värderas källmaterialet utifrån bestämda kriterier. I en uppsats på denna nivå kan det vara lämpligt att diskutera källorna och metoden i samma avsnitt.

Metoden kan fungera som en analytisk ram för uppsatsen. Samma funktion har också teoretiska perspektiv och modeller. Det är inte brukligt att använda sig av teorier, alltså system av teser eller hypotetiska påståenden, i uppsatser på b-nivån. Men om man väljer att utgå från ett **teoretiskt perspektiv**, bör detta klart presenteras i inledningen och konsekvent tillämpas i den empiriska undersökningen. Det går alltså inte an att bara redogöra för en teori och sedan inte använda den.

I de fall man utgår från **specifika begrepp** i sin undersökning skall dessa definieras. Detta gäller exempelvis begrepp som feodalism, sekularisering, klasskamp, genusordning etc.

Uppsatsens disposition

I **inledningen** till en uppsats skall man presentera sitt problem (vad man avser undersöka), sitt källmaterial (de källor som undersökningen bygger på), forskningsläget (böcker och artiklar som behandlar ämnet ifråga eller en angränsande tematik), metoden (tillvägagångssättet) samt arbetets disposition (kort beskrivning av arbetets upplägg). Därefter följer den empiriska **undersökningen**, som ofta inleds med en **bakgrundsteckning**. Denna kan också utgöra ett eget delkapitel. Undersökningen avslutas med ett **resultatkapitel** och en **käll- och litteraturförteckning**. Eventuella bilagor sätts in sist i uppsatsen.

Den empiriska undersökningen

I den empiriska undersökningen gäller det att söka en lösning på det problem eller den frågeställning man formulerat och **besvara de ställda frågorna utifrån en analys av källmaterialet**. Det räcker alltså inte med att referera källornas innehåll. Man måste också på ett logiskt sammanhängande sätt argumentera för sin tolkning samt relatera den till tidigare forskning. Man kan emellertid också välja att föra diskussionen med tidigare forskning först i sammanfattningen.

Om man väljer att dela in undersökningen i flera avsnitt, kan det vara lämpligt att ha en kort sammanfattning efter varje sådant avsnitt. Detta är emellertid inget krav. **Ett absolut krav är däremot att alla påståenden som bygger på källmaterial eller tidigare forskning skall beläggas antingen genom en angivelse i brödtexten eller med fotnoter.**

Resultat och slutsatser

Undersökningen avslutas med **ett resultatkapitel, där de egna resultaten presenteras och sätts i relation till tidigare forskning**. Det gäller att lyfta fram och argumentera för resultaten på ett sådant sätt att läsaren kan godta dem. Presentera gärna också alternativa tolkningar. I de fall de egna resultaten står i strid med tidigare forskning bör detta lyftas fram och diskuteras. Slutsatserna måste innehålla svar på de frågor som formulerats i uppsatsen. Om det visat sig omöjligt att ge konkreta svar, skall detta diskuteras. Men det är i sådana fall bättre att ändra frågeställningen. Inledningen är ofta det sista en historiker skriver färdigt!!

Formalia och språk

Uppsatsen måste uppfylla gängse krav på **akribi** (noggrannhet). Detta innebär att källor och litteratur refereras korrekt, att citaten återges exakt, att alla hänvisningar i notapparat är riktiga och att käll- och litteraturförteckning är utformad på ett funktionellt och konsekvent sätt. Samtliga böcker som använts – men inga andra – skall tas upp i litteraturförteckningen, och alla påståenden som bygger på källor eller tidigare forskning skall beläggas med fotnoter.

Uppsatsen skall vara skriven på korrekt svenska. I kursplanerna för historia står det: ”Ett kompletterande mål för all utbildning inom det humanistiska området är förmågan att korrekt använda svenska språket i tal och skrift”. Sträva efter att skriva enkelt. Undvik alltför komplicerad meningsbyggnad och använd i görligaste mån vanliga ord.

Kriterier för betygssättning

För att bli godkänd på uppsatskursen krävs:

1. närvaro och aktivt deltagande på uppsattsseminarierna
2. ventilerings av uppsats på ett uppsattsseminarium som där fått minst betyget godkänd
3. aktivitet som opponenter på en eller flera uppsatser.

Vidare gäller följande:

1. För att uppnå betyget godkänd måste uppsatsen uppfylla de grundläggande krav som formulerats ovan
2. För att uppnå betyget väl godkänd görs dessutom en kvalitetsbedömning grundad på följande kriterier:
 - Presentationen av ämne, syfte och frågeställning skall vara klar och tydlig.
 - Undersökningen skall relatera till och samtidigt vara självständig i förhållande till tidigare forskning.
 - Akribin skall vara god
 - Det skall finnas en tydlig anknytning till ett större sammanhang, antingen formulerat utifrån tidigare forskning eller från ett teoretiskt perspektiv.
 - Resultatet skall vila på en argumentativ bearbetning och analys av källmaterialet.
 - Uppsatsen skall vara väl disponerad och skriven på god svenska.

Vid betygssättningen vägs även aktiviteten på seminarierna, inklusive opposition och försvar av den egna uppsatsen, in.

Uppsattsseminariet

- Ordet lämnas inledningsvis till respondenten. Denna kan nu rätta till mindre fel i arbetet t.ex. felaktigheter i tabeller eller diagram.
- Därefter går ordet till opponenter. Denna sammanfattar uppsatsens innehåll, lyfter fram frågeställningar och hypoteser som uppsatsförfattaren ställt upp samt redogör för uppsatsförfattarens slutsatser.
- Respondenten får därefter ordet och ges möjlighet att kommentera opponenterens sammanfattning. Är de överens om huvuddragen. Har opponenter förstått texten rätt?
- Ordet går återigen till opponenter och den egentliga diskussionen och granskningen börjar. Opponenten skall lyfta fram såväl negativa som positiva sidor av uppsatsen. Kritiken skall vara konstruktiv och fokusera hur arbetet kunnat bli bättre. Hur har författaren klarat av den uppgift hen tagit på sig att lösa?

Hänger uppsatsens delar väl samman?

Beläggsteknik, argumentationsteknik och akribi (grek. *akribeia* "noggrannhet"). Hur motiveras frågeställningen och hur besvaras den? Hur hänger val av metod, undersökningsområde och källmaterial samman med de ställda frågorna? (Koherens) Hur relateras frågan till ett större sammanhang?

Underbygger författaren empiriskt sina antaganden? Saknas viktiga arbeten i forskningsläget som borde ha varit med? Har författaren feltolkat eller övertolkat materialet? Är tolkningen ensidig? Finns det andra tolkningar som bättre förklarar samma fenomen?

Akribin. Saknas nothänvisningar? Är det med hjälp av hänvisningar och litteraturlistan möjligt att leta sig fram till de arbeten och sidor eller dokument som författaren använt sig av?

Hur använder författaren citat och referat? Är de trogna originalet?

- Alternativt kan oppositionen ske kapitelvis. Men oppositionen skall alltid kommentera frågeställningar, historisk kontext, teori (om sådan finns), val av metod, val av källmaterial, avgränsningar, den empiriska undersökningen, slutsatserna samt akribin. Och givetvis hur delarna hänger samman.
- **OBS!** Oppositionen ska börja med och främst hålla sig vid större, övergripande frågor och de viktigaste punkterna och inte först och främst uppmärksamma stavfel o. dyl.
- Efter oppositionen får/skall hela seminariegruppen komma till tals och ställa frågor och lämna synpunkter. Det är också möjligt att ställa en direkt eller komma med en kommentar under samtalet mellan opponenter och respondent, om den är relevant i sammanhanget.

SUPPLEMENT: OM B-UPPSATSER

Denna text ger viss allmän information om hur lång en B-uppsats ska vara, hur första sidan ska se ut och betonar vikten av paginering. Vidare visas en innehållsförteckning samt en disposition. Slutligen kommer ett resonemang om hur man hänvisar och sedan presenteras och demonstreras det system för hänvisningar som ska användas.

UPPSATSENS LÄNGD, UTSEENDE OCH INNEHÅLL

Uppsatskursen på B-nivå omfattar 7,5 högskolepoäng. För att man skall ha fullgjort uppsatskursen –något som är nödvändigt för att man skall få fortsätta och läsa 61-90 poäng – fordras:

- att uppsatsen är **godkänd** och att den **diskuterats** på ett seminarium.
- att man **opponerat** på minst en uppsats.
- att man **är närvarande** vid och **varit aktiv** på de uppsattsseminarier som ingått i kursen.
(Dispens kan ges i undantagsfall när goda skäl föreligger. Då kan bortovaro från max. två seminarier accepteras. Måste man vara borta från flera seminarier än två får detta tas igen genom att man, efter samråd med seminarieledaren, deltar i något annat uppsattsseminarium.)

Hur lång skall uppsatsen vara?

Standardsvaret på den frågan har länge varit: ”Mellan 15 och 25 sidor”. Under förutsättning att man använder:

- Times New Roman
- Ett och ett halvt radavstånd dvs. det ”normala” radavståndet
- en bokstavsstorlek om 12 punkter
- 2.5 cm marginal

kommer en sida att omfatta c:a 450 ord eller c:a 2 400 tecken. Svaret på frågan blir då inte längre ”15 - 25 sidor” utan ”mellan c:a 6 700 och 11 250 ord eller mellan 36 000 och 60 000 tecken.”

Naturligtvis säger en uppsats längd ingenting om dess kvalitet. En kort uppsats kan ofta vara av god kvalitet och vittna om att man kunnat precisera frågeställningen, uttrycka sig pregnant och kunnat sovra materialet. En lång, pladdrig, uppsats där man kanske använt sig av relativt irrelevant utfyllnadsmaterial imponerar inte på någon.

Titelsida

I övre vänstra hörnet **skall** stå:

Lunds Universitet

Historiska Institutionen

Kurs

Namnet på **seminarieledaren**./(Namn på eventuell **handledare**.)

Datum för uppsattsseminariet

Mitt på titelsidan skrivs så **uppsatstiteln**, eventuellt följd (på nästa rad!) av en underrubrik. Tänk på att ge uppsatsen en titel som är begriplig för alla! Vill man använda en titel som kan uppfattas som kryptisk gör då underrubriken förklarande. Exempel: ”Bestig berget Niitaka. Japans anfall på Pearl Harbor 1941.”

Längst ner till höger sätts **uppsatsförfattarens namn**.

Allt detta är nödvändigt för att uppsatserna skall kunna arkiveras på institutionen. Naturligtvis får man gärna sätta sin personliga prägel på titelsidan genom att använda t.ex. en bild.

Sidnumrering

Börja sidnumreringen på den första högersidan. Kontrollera så att sidnumreringen verkligen kommer med på den tryckta sidan. **Det är nämligen ett i det närmaste hopplöst företag att diskutera en uppsats som saknar paginering!**

Innehållsförteckning

Innehållsförteckningen brukar kopieras på baksidan av titelbladet. Ofta räknar man helt enkelt upp rubrikerna i uppsatsen. Exempel:

	sida
INLEDNING	1
Presentation av material	2
BAKGRUND	5
I. TEMPERATUREN HÖJS	7
Den ryska revolutionen	7
Hungerdemonstrationerna	8

Rubrikerna kan också numreras:

	sida
1. Inledning	
1.1. Frågeställningar och begränsningar	2
1.2. Källor och litteratur	3
2. Dackefejdens första del	
2.1. Oroligheterna och konungaräfssten	5
2.2. Orsaker till Dackefejden	6
2.3. Från utbrott till stillestånd	7

Vilket man väljer får närmast betraktas som en smaksak.

Disposition

Den vanligaste dispositionen för seminarieuppsatser är:

1. **Frågeställning** dvs. vad skall jag skriva om?
2. **Presentation av materialet.** Man diskuterar källor och litteratur.
3. **”Avhandlingen”** dvs. man diskuterar problemet.
4. **Resultat och avslutning.** Den fråga man ställt i början av uppsatsen besvaras.
5. **Notförteckning** (om noterna inte satts nederst på sidorna.)
6. **Litteraturförteckning.**

OM HÄNVISNINGAR

Noter, noter noter... Varför ska vetenskapliga texter behöva vara nedslusade av dessa små upphöjda tecken och alla dessa obegripligheter längst ner på sidan? För många är notapparatens själva kännetecknet på en vetenskaplig text, och särskilt på kommersiella förlag anser man noter så farliga och anstötliga att läsarna till varje pris måste skyddas från dem. Fullt så farliga är de emellertid knappast. Denna text är ett försök att avdramatisera denna mytomspunna företeelse och ge praktiska anvisningar för hur man kan hantera hänvisningar.

Det viktiga ordet är nämligen inte noter utan just hänvisningar. Det handlar om att man i en vetenskaplig text måste tala om vad man bygger på – man måste hänvisa till det som stödjer ens resonemang. Anledningen till att man måste göra det är att texten då blir öppen för kritik. Andra kan kritiskt pröva en författares påståenden om hon/han hänvisar till vad de bygger på. Texten blir ”intersubjektivt prövbar”, för att använda en vetenskapsteoretisk term; den blir naturligtvis inte sannare bara för att det finns hänvisningar, men den blir ”genomsiktig”.

Det är egentligen en mycket tilltalande tanke att vetenskap alltid är ett argumenterande samtal, där man ska göra sig möda med att ange grunderna för sina argument, så att motparten desto lättare kan skjuta dem i sank – eller kanske fås att instämma, genom argumentens tyngd. ”Den allvetande författaren”, som bara talar om ”hur det är”, hör inte hemma i vetenskapen.

Därmed är också sagt att noter inte är det enda sättet att uppnå en sådan ”genomsiktig” text. Det viktiga är att man talar om vad man bygger på, och det kan ske på många sätt. Hänvisningar kan givetvis göras direkt i texten, om det är lämpligt, och någon not behövs då inte. Argumentationen kan vara öppen, med mycket ”metatext” som talar om vad författaren gör, men den kan också vara invävd i en mer berättande framställning. Vissa hänvisningar och källredovisningar kan ligga i ett appendix. Det finns många olika konkreta former för en vetenskaplig text.

Ändå är just noter det mest vanliga, och i de flesta sammanhang också mest praktiska, sättet att göra sina hänvisningar, och de kan också användas till andra kompletteringar av texten. Därför följer här en del tekniska anvisningar om hur man handskas med en notapparat.

När ska man sätta en not?

När i texten ska det dyka upp ett nottecken? Det finns inga absoluta regler, men några åsikter torde vara allmänt omfattade och kan tjäna som riktmärke. (Se också exemplen nedan!)

1. Not sätts *efter varje citat*. Hänvisningen måste vara exakt och ange den sida (eller motsv.) där citatet återfinns.

2. *Alla fakta* som inte kan anses vara ”allmänt kända” ska beläggas i notapparaten. Detta är givetvis en omdömesfråga. Som allmänt känt kan man betrakta allt som med lätthet kan konstateras om man anlitar ett uppslagsverk eller något allmänt tillgängligt standardverk om ämnet. Man behöver t.ex. aldrig belägga att första världskriget bröt ut sommaren 1914. Detta är naturligtvis också i någon grad avhängigt av målgruppen för texten.

Ett belägg kan hänvisa till en *auktoritet* eller direkt till *källor*. Många sakförhållanden har man givetvis inte själv undersökt och hänvisningen sker då till någon annan forskares arbete. Man bör sträva efter att hänvisa till arbeten vilka i sin tur hänvisar till källor, eftersom det då är möjligt att slutligen granska grunden för påståendet. Men självfallet hänvisar historiker ofta till översikter vilka i sin tur hänvisar till annan litteratur.

3. Hänvisningarna har också en *forskningsetisk* sida. Noterna ska ange om man själv kommit fram till något eller om man tar upp en annan forskares resultat. Detta innebär att man inte får göra andra forskares resultat till sina. Man ska alltså ange om någon annan tidigare vunnit samma resultat eller gjort en likartad tolkning. Detta krav måste emellertid behandlas med omdöme. Man kan givetvis inte känna till allt som tidigare sagts. Man har dels skyldighet att känna till den forskning som gjorts direkt på samma ämne som man själv arbetar med, dels att ange andras resultat när man känner till dem och de har betydelse för den egna undersökningen. Grundregeln är att man ”inte får pråla med lånta fjädrar”.

Konsekvensen av det ovan sagda är att om något i texten inte beläggs (med en not eller på annat sätt) innebär detta antingen att påståendet är trivialt och allmänt känt, eller att författaren har gjort en egen tolkning. Du är då auktoriteten.

Hur noterna i praktiken sätts ut kan variera. För översiktliga avsnitt i ens text, t.ex. en bakgrundsteckning, kan det räcka med en allmän not som anger vilka arbeten framställningen bygger på. I dessa fall kan noten ofta stå inledningsvis och ha formen: ”Följande bakgrund bygger på ...”. En och samma not kan givetvis innehålla hänvisningar till i princip hur många auktoriteter och källor som helst.

I mer argumenterande partier kan noterna behöva komma oftare, allteftersom olika källor och auktoriteter utnyttjas. Noterna ska sättas på ett sätt att det klart framgår vad som är författarens egen slutsats, vad som bygger på källor eller på annan forskning. Ett kort referat av en källa kan t.ex. omedelbart följas av not (nottecknet sätts efter punkt), därefter följer en mening med en egen reflexion eller slutsats. (Se också textexemplet nedan.)

Det finns olika meningar om vad som bör stå i en not. Puristen menar att endast hänvisningar till litteratur och källor bör finnas där, notresonören för ofta långa resonemang i noten, där materialet och tolkningarna kommenteras. Puristen menar att det som inte är viktigt nog för att stå i texten inte heller skall stå i noten, resonören menar att vissa utvecklingar kan vara betydelsefulla men inte bör belasta huvudtexten och göra denna svårläst. Ofta är det noterna man använder för att tala om när man har en annan mening än den tidigare forskningen, i varje fall i detaljfrågor. Här måste textens art, målgruppen och författarens egna preferenser vara avgörande.

Hur ska hänvisningen se ut?

Det finns flera olika system för hur man hänvisar till källor och (särskilt) litteratur. Inget är mer rätt eller fel än något annat. Det viktiga med hänvisningar är ju att det är möjligt att via dem hitta det författaren bygger på, därför är alla system bra som är konsekventa och begripliga. Själva sättet att skriva noter, källförteckning etc. ska inte behöva vara ett hinder för den som vill i bibliotek och arkiv söka rätt på det tryckta och otryckta material som ligger till grund för texten.

Ofta tar diskussioner om sådana formalia orimlig tid på uppsattsseminarier. Därför är det bra om du lär dig ett system ordentligt och sedan konsekvent följer det. Just för att dessa frågor inte ska skymma det som är verkligt viktigt, kan det vara bra att i början ägna tid åt att slå in ett system i ryggmärgen.

Några allmänna regler:

- I en hänvisning till tryckt material *kursiveras* volymen (titeln på boken eller tidskriften), medan artiklar som ingår i en volym sätts inom citationstecken. Om man följer denna enkla grundregel slipper man många missförstånd! Förlagsort och tryckår sätts ut.
Exempel: Jöns Jönsson, *Karl Karlssons liv och verk*, Österköping 1992; Jöns Jönsson, "Ytterligare upplysningar om Karl Karlsson", *Släkthistoriska föreningens kvartalsskrift* 1994:3, s. 88-101; Jöns Jönsson, "Den definitiva sanningen om Karl Karlsson", i: Beda Bengtsson (red.), *Från när och fjärran. Studier i blandade ämnen*, Österköping 1996. (I det första fallet en monografi, i det andra en artikel i en tidskrift, i det tredje en artikel i en antologi, där utgivaren också anges.)
- Noterna ska helst stå längst ner på sidan (det ger minst läsmotstånd).
- Första gången ett verk nämns ska det vara med fullständiga uppgifter, sedan går det bra med en kortare hänvisning (se nedan).
- Hänvisa helst till exakta sidor. Förkortningen "f." betyder "följande sida", "s. 57f." betyder alltså s. 57-58. Förkortningen "ff.", "flera följande", bör undvikas. Hänvisa i stället till just de sidor, t.ex. "s. 57-73", som du avser.
- *Undvik förkortningar* typ "a.a." ("anfört arbete"), "ibid." ("ibidem" = på samma ställe), "passim" (på många ställen) o. dyl. De kan orsaka missförstånd och tolkningsfrågor, och "ibid." är olämplig med datatekniken, där det är lätt att man glömmer att konsekvensändra om man lägger in en ny not.
- *Flera hänvisningar i samma not* ska tydligt skiljas åt, så att det syns var den ena slutar och nästa tar vid; semikolon kan lämpligen användas. Inom samma hänvisningar använder man komma. Förkortningar bör åtföljas av punkt. (Den nyare svenska praxis som innebär att man inte har punkt efter förkortning har många börjat gå ifrån, eftersom det kan orsaka missförstånd och det faktiskt inte innebär någon oöverstiglig möda att trycka ner punkttagenten då och då.)
1
- Exempel: Petra Persson, *Svensk diplomati under långbortistanska kriget*, Norrstad 1959, s. 345; Olle Olsson, "Den svenska beskickningen till Lingbortistan 1898", i: Mats Matsson (red.), *Exotiska studier tillägnade Quintus Quinten 1961*, Stockholm 1961, s. 43-58, här s. 48f. o. 53-55.
- Noter avslutas alltid med punkt, även om det bara är en mycket kort hänvisning. Not-texten är i princip en mening, och ska inte sväva ut i tomma luften.
- *Käll- och litteraturförteckning* ska fogas till texten. Det ska gå att hitta alla upplysningar man behöver för att återfinna ett verk eller en källa genom att från noterna identifiera verket eller källan i förteckningarna. (Se ytterligare nedan.)
- Arbeten utan författare (källutgåvor, anonym författare o. dyl.) anförs med titeln först.

System för hänvisningar till tryckt material

Det finns i princip två internationellt spridda sätt att hänvisa till tryckta källor och litteratur, Oxford- respektive Harvadsystemet. Olika varianter av dem finns. För enkelhets skull, vill Historiska institutionen att Oxfordsystemet ska användas.

Oxfordsystemet

Det internationellt mest spridda systemet inom humaniora är det s.k. Oxfordsystemet, som används bl.a. i engelskspråkiga länder och i de flesta nordiska historiska tidskrifter. Första gången, och i litteraturlistan, hänvisar man till verk med fullständigt författarnamn, fullständig titel och fullständiga bibliografiska uppgifter (ev. utgivare, förlagsort och tryckår). Volymtitel kursiveras, artikeltitel sätts inom citationstecken.

När samma verk återkommer i noterna, anges författarnamn (bara efternamn, eller efternamn och initial, om fler författare har samma efternamn). Om man hänvisar till fler verk av samma författare, anger man också titeln eller en klart identifierbar kortform av den, som börjar med de första orden.

Exempel:

1

Cecilia Caesarsson, *Jönssonismen i Ruparps härad. En diffusionsstudie*, Österköping 1973, s. 18-22.

2

Beda Bengtsson, *Ditt och datt om lite av varje*, Ruparp 1942, s. 18.

3

Cecilia Caesarsson, ”Diffusion och transition. Jönssonismen som exempel”, *Diffusionsvetenskaplig tidskrift* 1972, s. 327-348, här s. 330.

4

Caesarsson, *Jönssonismen*, s. 156 f.

5

Bengtsson, s. 19 f.

6

Caesarsson, ”Diffusion och transition”, s. 343.

Hänvisningar till otryckt material

Hänvisningar till otryckt material måste vara fylligare än till tryckt. Tryckt material kan man i princip få fram på varje bibliotek, medan otryckt material i princip bara finns i ett enda exemplar i ett arkiv, och det är precis till detta exemplar som hänvisningen ska gå. Om man hänvisar t.ex. till en magisteruppsats, ska hänvisningen skrivas som till annan litteratur, men det måste anges vid vilken institution den lagts fram (ty den ska finnas i institutionens arkiv).

Exempel: Sonja Svensson, *Hårda tag i Hårderup. Hårderup arbetarkommun och landstingsvalet 1976*, magisteruppsats, Historiska institutionen, Österköpings högskola, vt 1988.

Vanligast är att man hänvisar till otryckt material när det rör sig om arkivmaterial, som författaren använder som primärkällor. Här måste redan i noten alla nödvändiga uppgifter med: arkivinstitution, arkiv, serie, volym. Det ska gå att beställa fram materialet med hjälp av uppgifterna i noten. Här använder man ofta för enkelhets skull förkortningar, både hävdvunna, t.ex. för arkivinstitutioner (”LLA” = Lunds landsarkiv, etc.), men ofta också egna

för material man ofta hänvisar till (t.ex. ”mtl” för mantalslängd). Alla förkortningar måste anges också i källförteckningen och, om man har mycket material, i en särskild förkortningslista.

Det finns olika praxis om man i noten går från det enskilda till det allmänna eller tvärtom. Det vanligaste, som vi rekommenderar, är att börja med den enskilda handlingen, så ange arkiv, serie och volym, sist arkivinstitution.

1

Exempel: Brev från Lars Larsson till Mats Matsson 24/8 1881, Ruparps häradsskrivares arkiv, ämnesordnade handlingar, EIII:14, LLA.

Hur ska käll- och litteraturförteckningen utformas?

Sist i framställningen ska det utnyttjade materialet redovisas. I käll- och litteraturförteckningen ska du ta med alla arbeten som du åberopat i framställningen, däremot inte arbeten som du läst men inte anfört i noterna eller i texten. Ofta delar man upp listan i ”Källor” och ”Litteratur” efter den huvudsakliga användningen av materialet. Bruket har kritiserats eftersom det ofta kan vara svårt att avgöra om en text är källa eller litteratur. I stället kan man samla alla referenser i samma lista, som då ofta kallas ”Referensförteckning” eller ”Materialförteckning”. Ofta är det emellertid nyttigt att för sig själv försöka skilja på vad man använt som källor och vad som litteratur, så den uppdelningen är att rekommendera. Införanden i en sådan lista följs inte av punkt (listan är en uppställning, inte en text).

Vilket system du än väljer ska du skilja på otryckt och tryckt material eftersom dessa finns förvarade på olika institutioner (arkiv respektive bibliotek) och återsöks på olika sätt.

Arkivmaterial ska anges under arkivinstitution, arkiv, serie och volymer. Använd rubriksättning i flera nivåer (se det avslutande exemplet). Tidningar använda som källa kan lämpligen anges för sig (under tryckt material/tryckta källor), med angivande av titel och årtal (ev. exakta datum om det inte rör sig om en fullständig genomgång). (Till exempel Dagens Nyheter 1967-1968. Aftonbladet aug.-okt. 1968.) Annan typ av speciellt material, t.ex. riksdagstryck eller offentliga utredningar, kan få egen rubrik om man har mycket sådant.

Det *tryckta materialet* ställs upp i *alfabetisk ordning efter författarens efternamn*. Saknas författarnamn (t.ex. antologier, källutgåvor) används titeln för inordning. Det kan vara praktiskt att skriva efternamnet först, eftersom man då kan sortera listan automatiskt i alla nyare ordbehandlingsprogram (och då kan man också ha det så i noterna). Hela titeln ska med, eftersom under-rubriken ofta ger den viktigaste informationen om innehållet. Artiklar som ingår i andra verk, t.ex. i antologier, tidskrifter, uppslagsböcker (signerade artiklar), förs upp för sig under författarnamnet. Har man däremot i en not hänvisat till en antologi som sådan ska den med under sin titel (se det avslutande exemplet).

Källor författaren själv har skapat, t.ex. intervjuer, ska också redovisas!

Exempel: Intervju med Frida Fridman 1998-08-28. Bandinspelning hos författaren.

Internetmaterial är en svår punkt, där någon enhetlig praxis ännu inte har utbildats. Det bör ha en egen rubrik. Eftersom sådana texter kan ändras när som helst, bör man ange när man besökte sidan i fråga och även spara utskrift och vara beredd att ställa den till andra forskares förfogande.

Exempel: www.jonssonismen.osterkoping/info (1998-09-01) (utskrift hos författaren).

Det kan finnas speciellt material i olika ämnen som ställer speciella krav. Kom ihåg att det alltid är funktionen som är avgörande. Läsaren ska så enkelt som möjligt kunna återfinna det material du stödjer din framställning på. Referenslistan skall dessutom ge en översiktlig bild av det material du utnyttjat. Den andra huvudregeln är att du ska följa det system du valt konsekvent.

Exempel på text med noter och käll- och litteraturförteckning

Har följer ett kort, fiktivt textexempel med noter enligt Oxfordsystemet, med käll- och litteraturförteckning.

Det är mångomvittnat hur mäns engagemang i rörelsen normalt startade genom arbetsplats

1

kontakter. Särskilt bland lantarbetare redovisas känsloladdade upplevelser under kafferas-

2

terna. Enligt Boris Borisovs teori beror detta på den könsrelaterade sociala praxis som ut-

3

vecklats i kommersiella agrarsamhällen. Utan tvekan torde det östmanländska exemplet kunna förklaras på samma sätt.

Avgörande för den kvinnliga mobiliseringen var säkerligen Jöns Jönssons agitationsresa på

4

5

eftersommaren 1943. Särskilt bör hans uppehåll i Ruparp framhållas. Folkskollärare Nina

6

Nymans uppträdande till hans fördel förefaller ha gjort stort intryck. Inom Borisovs teori

7

förklaras detta med de intellektuellas specifika roll i det kommersiella agrarsamhället.

1

Se allmänt Anna Andersson (red.), *Från traktorn till barrikaden. Studier i östmanländska mansrörelser*, Österköping 1979. Ett belysande exempel också hos Karl Karlsson, "Nu fick det vara nog", *Östmanlands läns fornminnesförenings årsskrift* 1981, s. 15-25, här s. 18.

2

Lantarbetarminnen från västra Östmanland, utg. Hubert Hubertsson, Österköping 1975, s. 48, 79 f., 146.

3

Boris Borisov, *A Theory of Male Mobilization*, Princeton 1990, s. 184 f.

4

Brev från Doris Dorén till Eva Eriksson 9/9 1943, Elsa Ernfridssons samling, vol. 34, ÖSA.

5

Karl Karlsson, "Några blad ur Ruparps historia", i: Magnhild Magnhildsdotter (red.), *Ruparp förr och nu*, Ruparp 1981, s. 68-89, här s. 75-77.

6

Nadja Nyman, *Östmanländska folkskollärarinnor på 1940-talet*, B-uppsats, Humanistiska institutionen, Österköpings högskola, ht 1989, s. 36.

7

Borisov, s. 202.

Med tanke på vad som ovan framhållits angående det östmanländska jordbrukets utveckling, särskilt inom mejerirörelsen, förefaller detta mig som en högst sannolik förklaring. Man måste emellertid också hålla i minnet den viktiga roll som uppenbarligen spelades av pigan

8

Rita Runesson i Rultinge, särskilt på mötet i Rultinge församlingshus 23/9 1943. Betydelsen

9

av hennes fasta uppträdande har med rätta framhävts i etnologisk forskning. De karismatiska

10

personligheternas betydelse får inte underskattas. En förbindelse har antytts mellan Rup-arp

11

och Rultinge. Det föreliggande materialet ger emellertid inget stöd för ett sådant förmodande.

Ur en kulturanalytisk synpunkt tilldrar sig Jöns Jönssons framträdande på kreatursmarknaden i

12

Jönsinge störst intresse. Det karismatiska draget hos Jöns Jönsson framträdde här klart när

13

han höll tal stående på en tjur. Det antyder att Borisovs strukturperspektiv måste kopplas till en kulturanalys.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

Österköpings landskarkiv (ÖLA)

Rultinge husmodersförenings arkiv Styrelseprotokoll,
AI:1-3, 1921-1967

Jönsinge länsmandistrikts arkiv

Rapporter från fjärdingsmannen, EII:18, 1940-1944

Österköpings stiftsarkiv (ÖSA)

Elsa Ernfridssons samling

8

Protokoll från styrelsemötet 25/9 1943, Rultinge husmodersförenings arkiv, A1:2, ÖLA.

9

Se särskilt Nadja Nyman, "Kvinnokamp på nya vägar. Ruparps husmodersförening 1940-1957", *Folklivsvännen* 1978:3, s. 56-83, här s. 68-73.

10

Nyman, *Östmanländska folkskollärarinnor*, s. 47 f.

11

Karlsson, "Några blad ur Ruparps historia", s. 79.

12

Ruth Ruthgers, *Cultural Analysis. A New Approach*, Los Angeles 1997, s. 118; rapport från fjärdingsmannen i Jönsinge 10/10 1943, Jönsinge länsmansdistrikts arkiv, rapporter från fjärdingsmännen, EII:18, ÖLA; Lantarbetarminnen, s. 118.

13

Nyman, *Östmanländska folkskollärarinnor*, s. 45.

Otryckt litteratur

Humanistiska institutionen, Österköpings högskola

Nadja Nyman, *Östmanländska folkskollärarinnor på 1940-talet*, B-uppsats, ht 1989

Tryckta källor

Lantarbetarminnen från västra Östmanland, utg. Hubert Hubertsson, Österköping 1975

Tryckt litteratur

Andersson, Anna (red.), *Från traktorn till barrikaden. Studier i östmanländska mansrörelser*, Österköping 1979

Borisov, Boris, *A Theory of Male Mobilization*, Princeton 1990

Karlsson, Karl, "Nu fick det vara nog", *Östmanlands läns fornminnesförenings årsskrift* 1981, s. 15-25.

Karlsson, Karl, "Några blad ur Ruparps historia", i: Magnhild Magnhildsdotter (red.), *Ruparp förr och nu*, Ruparp 1981, s. 68-89.

Nyman, Nadja, "Kvinnokamp på nya vägar. Rupars husmodersförening 1940-1957", *Folklivsvännen* 1978:3, s. 56-83.

Ruthgers, Ruth, *Cultural Analysis. A New Approach*, Los Angeles 1997